

SIMON F. Nándor
A Munkásórség létrehozása

Készülődnek a szovjetek.

A Szovjetunió budapesti nagykövete, Jurij Valigyimirovics ANDROPOV 1956. október 11-én találkozott VAS Zoltánnal, az MDP Központi Vezetőségének tagjával. A nagykövet két nappal később, „szigorúan titkos” minősítésű rejtjeltáviratában – amelyet azután tovább küldtek az Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottsága Elnöksége tagjainak – a többi között ezt írta a találkozóóról: „Vas úgy véli, hogy »szovjet elvtársak helytelenül értékelik a magyarországi helyzetet, nem látják a közelgő nemzeti katasztrófát«”¹ A nagykövet ezt megelőzően az Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottsága Elnökségének ezt jelentette Budapestről: „A Központi Vezetőség júliusi teljes ülése előtti hetekben az országban erősen kiéleződött a belpolitikai helyzet. Az ellenséges elemek, akik Magyarországot a szocialista tábor leggyengébb láncszemének tekintették, aktivizálódtak, és nyíltan támadták a Magyar Dolgozók Pártjának vezetőségét. (...) úgy látjuk, hogy a Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetősége júliusi plenumának határozatai nyomán bekövetkezett bizonyos javulás ellenére a magyarországi belpolitikai helyzet még mindig meglehetősen bonyolult. A legaggasztóbb az a tény, hogy a magyar elvtársak még alig értek el eredményeket a hatalom megszilárdításáért folytatott küzdelemben.”²

Mindezekből úgy látszik, hogy a szovjet vezetés mégiscsak tisztában volt a helyzettel, hiszen budapesti képviselőjük rendszeresen, s nagyjából pontosan jelentette Moszkvába a magyarországi helyzetet. Ráadásul, nem feledkezhetünk meg egy fontos tényezőről: a hazánkban állomásozó szovjet hadműveleti-harcászati magasabb egység – ahogy akkoriban nevezték, a Különleges Hadtest – parancsnoka, Pjotr Nyikolájevics LASCSENKO altábornagy, júliusban parancsot kapott Moszkvából, hogy dolgozzák ki, miként vehet részt a hadtest a szocialista társadalmi rend fenntartásában, védelmében, adott esetben helyreállításában.³ A Hullám fedőnevű terv kidolgozására Jevgenyij Ivanovics MALASENKO ezredes, a hadtest hadműveleti főnöke kapott megbízást. A terv része volt az is, hogy adatokat gyűjtse a magyar állami és katonai vezetés objektumairól. A hadművelet egyeztetése a magyar alakulatokkal a honvédelmi minisztérium szovjet főtanácsadójának, Mihail Fjodorovics TYIHONOV altábornagynak volt a feladata.

Mi a helyzet a magyarokkal?

Láthatjuk, a szovjetek készültek. És a magyarok? MALASENKO ezredes visszaemlékezéseiből tudjuk,⁴ hogy TYIHONOV tábornoktól megkapta a Magyar Néphadsereg hasonló tervezetét, ám később tapasztalhatta, hogy azt sem a magyar honvédelmi miniszter, BATA István vezérezredes, sem pedig a vezérkari főnök, TÓTH Lajos altábornagy nem ismerte – noha azt jóváhagyó aláírásukkal látták el. Igaz, a hadműveleti csoportfőnök, KOVÁCS István vezérőrnagy tisztában volt a magyar terv tartalmával. Később azonban, október 23-át követően bebizonyosodott, hogy a Magyar Néphadsereg nem sokra ment ezzel.

Ezen a nyáron, néhány fejben megfogalmazódott egy gondolat: mi lenne, ha fegyvert kapnának a munkások, munkás milícia alakulna?

Mit mondott MAO Ce-tung?

Miért a munkások felfegyverzése adhatott reményt egyes emberek számára? A kommunista mozgalom korai időszakában már elkezdtek vitatkozni arról, hogy a munkások nem demokratikus választások eredményeképpen, hanem kizárólag fegyveres forradalommal juthatnak hatalomhoz. Ezt radikálisan nem is annyira Lenin fogalmazta meg az Állam és forradalom című könyvében, hanem 1938-ban MAO Ce-Tung, A háború és a stratégia kérdései című művében: „Az imperializmus korszakában vívott osztályharcok tapasztalatai arra tanítanak bennünket, hogy a munkásosztály és a dolgozó tömegek csak a puskák erejével győzhetik le a felfegyverzett burzsoáziát és földesurakat. (...) Minden kommunistának meg kell értenie ezt az igazságot: »A hatalom a puska csövéből születik meg.«”⁵ A magyar történelemből is tudjuk, hogy amikor a tanácsköztársaság időszakában megindult a csehszlovák és a román hadsereg támadása Magyarország ellen (nem csupán azért, hogy legyőzzék a proletárdiktatúrát, hanem azért is, hogy területeket szerezzenek országuk nagyobbítására), a nehéz helyzetbe került Vörös Hadsereg kiegészítésre, segítségére a gyárakból toboroztak munkásokat. Nem egy esetben a gyárak teljes ezredeket állítottak fel.

Tehát – vélelmezhetően –, egy önmagát a munkások államának tekintő és nevező országban, logikus lépés, hogy az akkor fennálló társadalmi rend megvédésére a munkásokat hívják segítségül, őket fegyverzik fel.

Katonai Bizottság: Fegyvert a munkásoknak!

Amikor 1956. október 23-án összeült a Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetősége, akkor APRÓ Antal vezetésével katonai bizottságot állítottak fel, amelynek egyik tagja, FÖLDES László kapta feladatul a munkások – ahogyan ő fogalmazott⁶ a kommunisták – felfegyverzését. A bizottság tagjai BATA István és PIROS László belügyminiszterrel együtt átmentek a Honvédelmi Minisztérium Balaton utcai épületébe, ahol berendezkedtek a honvédelmi miniszter szobája mögötti két helyiségben. Miután pedig értesültek arról, hogy az ostromló tömeg elfoglalta a Magyar Rádió épületét, kihirdették a statáriumot. Döntöttek arról is, hogy fegyvereket osszanak szét a munkások között. A vezérkar megbízott hadműveleti csoportfőnöke, SZÜCS Miklós ezredes emlékeiben azonban úgy maradt meg, hogy APRÓ Antal október 25-én délután, vagy másnap délelőtt tett javaslatot a budapesti munkások felfegyverzésére. Adjuk át a szót SZÜCS Miklósnak! „Én a magam részéről elképedtem a bizottság elnökének és tagjainak naivtásán és meggondolatlanságán. Ahelyett, hogy a kint lévő fegyverek mielőbbi összeszedését szorgalmazták volna (...), további több ezer fegyver kiosztása mellett döntenek. A katonák mellett mind hallgattak, BATA, TÓTH és HAZAI fejbólogatással fejezte ki egyetértését Apróval. Kovács, aki mellett ült (...) odahajolt hozzám és a fülembé súgta: – Szerintem fogalmuk sincs, hogy mit tesznek, de ne idegesítsd magad, szél ellen nem lehet virágot öntözni ... (...) Amikor már mindenki kifejtette a véleményét, és APRÓ megkérdezte, van-e valakinek más véleménye, feleltem a karomat. – Ne haragudjon, APRÓ elvtárs – mondtam rendkívül fegyelmelve magamat –, de honnan tudja, hogy a gyárakban kiosztandó fegyverek kinek a kezébe kerülnek, barátéba vagy ellenségébe? Szerintem nem a fegyverek osztásával kellene foglalkoznunk, hanem a kint lévő fegyverek mielőbbi begyűjtésével. Én a leghatározottabban ellenzem a fegyverek kihordását a gyárakba, mert ezeket a fegyvereket esetleg azok ellen fogják felhasználni, akiktől kapták. KOVÁCS, anélkül, hogy szót kért volna, közbeszólt: – APRÓ elvtárs, én is egyetértek SZÜCS elvtárral. Nem tudhatjuk, kinek a kezébe kerülnek a fegyverek. A gyárakban szép számmal vannak lumpenproletárok és deklasszált ellenséges elemek is. (...) Aztán APRÓ reflektált a szavakra: – Az elvtársak nem ismerik a magyar munkásosztályt, ezért nem bíznak meg benne. Köztünk itt többen vannak, akik látták 1919-ben, hogy a magyar munkások mire képesek. Nem kell félni fegyvert adni a munkások kezébe, ők tudni fogják, ki az ellenség... (...) Napokon át teherautó számra vitték a fegyvereket a gyárakba, illetve egy részüket a kerületi pártbizottságokra. Az következett be, amit KOVÁCCSAL előre láttunk.”⁷ A történethez az is hozzá tartozik, hogy október 30-án éjjel APRÓ Antal elismerte: SZÜCS ezredesnek volt igaza, és sajnálja, hogy akkor nem hallgatott rá!

Október 30-a fordulópont volt az eseményekben. A budapesti pártbizottság Köztársaság téri székházának ostromát követően „keményítettek be” a szovjetek, s néhány nap múlva a hadseregük fegyveresen teremtett rendet, ily módon hatalomra segítve a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt. A történethez még hozzá tartozik, hogy nem sokkal az ostrom előtt érkezett a székházba a munkásmilíciák szervezése végett – többek között – ASZTALOS János ezredes, SZABÓ Lajos alezredes és PAPP József ezredes (Ő testvére volt egyébként annak a PAPP Árpádnak, aki később hosszú évekig állt a Munkásőrség élén). Valamivel korábban járt az épületben KÁDÁR János is, hogy találkozzék a pártbizottság titkárával, MEZŐ Imrével, s tájékozódjon az ott kialakult helyzetről, illetve a munkásmilíciák szervezéséről.

Párthatározat: Munkásőrség!

A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottsága 1956. november 11-én tartotta első ülését. A Központi Bizottság első titkára, KÁDÁR János ekkor mondta ki: „... De amit itt el kell végezni, alapvetően nem katonai feladat. Részben hatalmi feladat, honvéd, rendőr, munkásőrséggel megerősített magyar egységek feladata, részben pedig olyan munka, amelyet a lakosság önvédelmi fellépésével kell biztosítani ...”⁸ Egyes vélemények szerint, a pártvezető itt nem a később megalakuló Munkásőrségre, hanem a korábban létrejött, gyárakban működő őrségekre gondolt. Ennél részletesebben foglalkozott a megalakítandó Munkásőrséggel az Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottságának 1957. január 29-i ülése⁹ amelynek napirendjén szerepelt a „Javaslat a polgári fegyveres karhatalom kialakítására”.

Az előkészületekhez hozzátartozik, hogy a témával foglalkozók tanulmányozták az Német Demokratikus Köztársaság harci csoportjait és a csehszlovák népi milíciát. FÖLDES László január köze-

pén Berlinben tartózkodott, s részt vett Rosa LUXEMBURG és Karl LIEBKNECHT meggyilkolásának évfordulóján rendezett ünnepségen, ahol is nagy hatással volt rá a munkásmilícia felvonulása. Kérte a vendéglátóit, hadd ismerkedhessék meg a milícia felépítésével, szabályzataival. Teljesítették a kérését.¹⁰ Még 1956 októberében utazott Moszkvába, egy kohászati konferenciára LÁSZLÓ Aladár. A hazai események miatt azonban nem tudott hazatérni, csak november végén. A köztes időt Prágában töltötte, s egykori kominternes barátainak a segítségével ismerkedett a csehszlovák népi milícia életével. Hazatérte után javasolta MÜNNICH Ferencnek a hazai milícia megalakítását.

Az Intéző Bizottság ülésén a téma előadója FÖLDES László volt. KÁDÁR János az iránt érdeklődött, hogy Csehszlovákiában azonos néven szerepel-e a milícia városban és vidéken. A válasz: igen. MAROSÁN György tudni vélte, hogy a milícia az Német Demokratikus Köztársaságban és a cseheknel tankkal és páncélkocsival is rendelkezik. FEHÉR Lajos úgy gondolta, hogy előbb az állami gazdaságokban, és a termelőszövetkezetekben, majd pedig a bányákban s végül a budapesti üzemekben szervezzék meg a Munkásőrséget. BISZKU Béla elmondta, hogy a kerületi pártszervezetekben már történt némi előkészítés: körülbelül kétezren jelentkeztek, részben volt R-gárdisták. KÁDÁR összefoglalójában a Munkásőrség elnevezés mellett volt, a politikai hatásról pedig úgy gondolta, lesznek akiket bátorítani fog a Munkásőrség létezése, másokat megfélemlít, szerinte a dolgozókat nem fogja nyugtalanítani.

Döntés született – a többi között – tehát arról, hogy az új fegyveres testület neve “Munkásőrség” legyen, alkalmanként lásson el rendezőgárdista feladatokat. A vonatkozó költségvetés a belügyminisztériumot terhelje. Szervezeti és szakmai szempontból az illetékes főkapitánysághoz, rendelkezési szempontból pedig az illetékes Intéző Bizottság elnökéhez tartozzék. A szervezést azonnal meg kell kezdeni, biztosítani kell a szükséges fegyverzetet, az Intéző Bizottság határozatott ismertetni kell február 5-én megtartandó megyei és kerületi Intéző Bizottság elnöki értekezleten. Május 1-ig a Munkásőrség létszámának el kell érnie a 20 ezer, az év végéig pedig a 30 000 főt. Az állomány $\frac{1}{3}$ -a a fővárosban legyen. A törzsparancsnoki teendőket ellátásával HALAS Lajost bízták meg. Az Intéző Bizottság február 19-én hozott határozatot a Munkásőrség szűkebb törzséről.¹¹

Az állam is azt mondja Munkásőrség.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának a Munkásőrségről szóló törvényerejű rendeletét¹² – amelyet február 18-án alkotott – február 19-én tették közzé.¹³ A rendelet, a többi között, kimondta: „1.§: A Magyar Népköztársaság és a népi demokratikus államrend fokozottabb védelme érdekében munkásőrséget kell szervezni. 2.§: A munkásőrség feladata a szocializmus vívmányainak megvédése, a dolgozó nép nyugalmanak és a termelés zavartalanságának biztosítása, továbbá az ellenforradalmi elemek restaurációs kísérleteinek megakadályozása, illetőleg ennek érdekében a fegyveres erők támogatása. (...)”¹⁴ Nem sokkal később született meg a kormányhatározat a Munkásőrségről.¹⁵ Eszerint az országos parancsnokot a kormány nevezi ki, a testület igénybevételéről a területileg illetékes Magyar Szocialista Munkás Párt Intéző Bizottság dönt. A kormány a felügyeletet a belügyminiszteren keresztül gyakorolja – a pártfelügyeletet pedig, közvetlenül a Magyar Szocialista Munkás Párt Központi Bizottságának első titkára végezte. Az Magyar Szocialista Munkás Párt Központi Bizottsága Titkárságának április 8-i határozata úgy rendelkezett, hogy a Munkásőrség politikai és szervezeti kérdéseivel a Magyar Szocialista Munkás Párt Központi Bizottságának Párt- és Tömegszervezeti Osztálya, a szakmaiakkal pedig a Magyar Szocialista Munkás Párt Központi Bizottságának Adminisztratív Osztály foglalkozzék.

A Munkásőrség raj, szakasz, század, (önálló század), zászlóalj szervezetben látta el a feladatait. A városokban, kerületekben és járásokban a szervezés végére jobbra zászlóalj erejű egységek alakultak, élükön a hivatásos állományú egységparancsnokokkal. Ezenkívül a gyárakban, üzemekben is önálló századok vagy zászlóaljak szerveződhetek. Az egyes megyékben felállított munkásőr-egységeket a megyei parancsnokságok, mint területi parancsnokságok irányították.

Az egyenruha.

Eleinte csak munkásőr feliratú vörös színű – s nem nemzeti színűt, ahogyan eredetileg tervezték – karzalagot viseltek munkásőrök. Kezdetben, mivel még nem tudtak rendszeresíteni egységes egyenruhát, minden egység maga alakította ki a tagság formaruháját. A testület végül is a Néphadseregtől kapott, a páncélosok által használt kezes-lábast, amely alatt munkások gyári öltözkéhez hasonló kékes színű nadrágot és zubbonyt, illetve sötétkék inget viseltek. A sötétkék, már-már fekete sapkára – amelyet amúgy egy kisiparos, egy „maszek” kezdett el gyártani –, ötagú vörös csillagot tűztek. A testület jelvényét VÁGÓ László tervezte. Ezt a jelvényt, amely egyben szolgálati jelvény is volt, és évekig a felsőruhára kellett tűzni, kezdetben a munkásőr-igazolvány sorszámmal megegyező számmal látták el. Ké-

sőbb a zománc szolgálati jelvény megszűnt, annak ábrája rákerült a karszalagra, amelyről viszont a feliratot vették le. Lábbelinek bakancsot rendszeresítettek.

A munkásörök között a szolgálatban megengedett volt a tegeződés. Gyakran megesett, hogy a munkahelyi főnök rajbeosztottként engedelmeskedett dolgozójának, aki a testületben felettese volt.

A szervezés.

A Munkásőrségnek elsősorban azok lehettek tagjai, akik 1919-ben a Vörös Hadsereg, illetve a Vörös Őrség soraiban harcoltak, önkéntesek voltak a spanyol polgárháborúban – értelemszerűen a köztársaságiak oldalán –, akik partizánként küzdöttek, akik a felszabadulás előtt már szervezett munkások voltak, akik az illegális kommunista pártban tevékenykedtek. A munkások és a parasztok mellett munkásörök lehettek, úgy mond, a „néphez hű” értelmiségiek is. Érdekes, hogy a felvételt nem tették függővé a párttagságtól. A jelentkezők felvételi kérelmüket az adott pártalapszervezeten keresztül juttathatták el a területileg illetékes Magyar Szocialista Munkás Párt Intéző Bizottságának amelynek döntését figyelembe véve, az egységparancsnok határozott a felvételtől. Ez volt a helyzet az úgynevezett társadalmi állományánál. A hivatásos állománytól már megkövetelték a párttagságot. Ez utóbbiak jobbra a fegyveres erők tisztikarából jöttek át a Munkásőrséghez, s formailag a belügyminisztérium központi állományába tartoztak. A hivatásos munkásörtisztek rendfokozattal rendelkeztek, de egyenruhájukon nem a rangjelzést, hanem a társadalmi állományú parancsnokokhoz hasonlóan, beosztási jelzést viseltek.

Február 26-i keltezéssel HALAS Lajos törzsparancsnok levelet írt KAZAKOV hadseregtábornak (erre egyébként MÜNNICH Ferencről kapott biztatást),¹⁶ kérve őt: segítsen fegyverhez – TT-pisztolyhoz, PPS-géppisztolyhoz, 7.62 milliméteres gépkarabélyhoz, golyószóróhoz, valamint Gorjunov-géppuskához – és a szükséges lőszerhez juttatni az új fegyveres testületet, amelyet elláttak még támadó és védő, illetve könnyfakasztó kézigránatokkal is. Az első években a társadalmi állományú munkásörök a pisztolyukat maguknál tarthatták szolgálaton kívül is. Érdekes lehet, hogy a karhatalomból leszereltek is megtarthatták volt szolgálati pisztolyukat. Egyébként, ha már a pisztolyoknál tartunk: a budapesti ideiglenes pártbizottság még decemberben elhatározta, hogy a fővárosi, a kerületi és az üzemi Magyar Szocialista Munkás Párt Intéző Bizottságának vezetőit, valamint a fontosabb munkatársakat lőfegyverrel kell ellátni (Az Magyar Szocialista Munkás Párt Központi Bizottságának Párt- és Tömegszervezetek Osztálya 1970-ben körlevéllel fordult a megyei pártbizottságok első titkáraihoz, hogy a pártmunkásoknál lévő, nyilvántartásban nem szereplő lőfegyvereket adják le.). Az országos parancsnokságot APRÓ Antal segítette székházhoz, így foglalhatták el az Arany János utca 25. számú épületet.¹⁷ Február végére együtt volt a mintegy 18-20 fős országos parancsnokság: a személyügyi osztályt KÁLDOR Gyula, a szervezésit LAÁB Antal, a kiképzésit SZEKERES István, a fegyverzeti és technikaiit FREY Andor, az anyagit LAJTA Ferenc, a pénzügyit pedig RAJNAI József vezette. Ezenkívül a parancsnokságon még tájékoztatási- és sajtóosztály, valamint ügyviteli alosztály is működött. A budapesti parancsnokság élén SZEKERES István állt.

Kiadták a Munkásőrség Országos Parancsnokságának tevékenységét meghatározó szervezeti határozványt. Az eskü szövegét dr. HUSZÁR István jogász fogalmazta meg. Március 9-én az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője, és a Munkásőrség Országos Parancsnoka közös parancsot adott ki a „Munkásőrség egységei, rendőri szervek és karhatalmi alakulatok együttműködése” tárgyában. E dokumentum aláíró megparancsolták, hogy „1./ Az országos-, a budapesti- és megyei rendőr-főkapitányságokon szervezett operatív bizottságokba a munkásőrség országos-, budapesti-, megyei parancsnokát be kell vonni. 2./ (...) Karhatalmi feladatok végrehajtása esetén a munkásőrség egységei csak csapatalakulatokban használhatók fel, rendőri és karhatalmi egységekkel közösen. (...)”¹⁸

A szervezés gyorsan ment. Sorra alakultak meg a munkásör egységek és alegységek: példának okáért Kőbányán február 1-én kezdték meg a szervezést és egy hónap múlva bontottak zászlót, Újpesten február 2-án indult a szervezőmunka. Az Egyesült Izzóban külön női szakasz is alakult.¹⁹ A józsefvárosi egység február 13-án jött létre. Csepelen az első két század március 12-én esküdt fel.²⁰ Kezdetben a pártvezetésen belül is vitatkoztak arról, hogy legyen-e szervezés a falvakban, vagy sem. Végül is, a Munkásőrség erős parasztbázisra talált a járásokban, a községekben.²¹ Érdekesként jegyzem meg, hogy Csongrád megyében például lovas szakaszok szerveződtek.²² Az első hónapokban számtalan párt-, állami és gazdasági vezető lépett be a Munkásőrségbe.²³

A függetlenített, hivatásos állomány a teljes állomány 1 százalékát tette ki: az augusztusi adatok szerint, ebbe az 1 százalékba 219 tiszt, 3 tiszthelyettes és 107 polgári alkalmazott tartozott.²⁴

Márciusban újra kezdjük?

Az első negyedévben, ahogyan akkor tapasztalható volt, siettek a szervezéssel. Ennek oka az akkori-ban keringő rövidítés, a MUK volt, vagyis Márciusban Újra Kezdjük. Azt, hogy a március 15-ére tervezett akciók mögött valójában milyen erők állnak, senki sem tudta. A kérdés az volt: komoly dologról van-e szó, vagy blöffről? Ekkor még nem lehetett tudni, hogy nagyobb a füst, mint a láng. Mindenestre, a pártvezetés úgy gondolta: előzzük meg a bajt! És ebben szántak szerepet a munkásöröknek.

A megoldást egy demonstrációban, mondhatni erődemonstrációban látták az illetékes elvtársak. Ez nem jelentett mást, mint egy fegyveres felvonulást munkásör egyenruhában. Erről egyébként nem KÁDÁR János, aki Moszkvában tartózkodott azokban a napokban, hanem helyettese, MAROSÁN György, a budapesti pártbizottság első titkára döntött, elfogadva HALAS Lajos vonatkozó javaslatát, feltételül szabva, hogy a munkásörök töltsen fegyverekkel vonuljanak. A törzsparancsok így emlékezett vissza évtizedekkel később erre az eseményre: „Négyes sorokban, énekelve vonultak a munkásör-zászlóaljok a külvárosi kerületekből, minden oldalról előzönlötték a Belvárost, több mint tízezren. (...) A menetoszlopokat kétoldalt civil ruhás munkásörök és belügyisek kísérték. A provokátorokat pillanatok alatt elkapdosták. SÓS György főkapitány nyolc riadókoszt adott, s mintegy kétszáz renitenskedőt gyűjtöttünk be. (...) A November 7. téren találkozott az oszlopok, csillag alakban. (...) A március volt bemutató napunk igazi hónapja, és sok más mellett, dicsekvés nélkül megállapíthatjuk: ennek is köszönhető, hogy a MUK Márciusban Újra Kezdjük elmaradt.”²⁵ Van azonban, aki úgy emlékszik, hogy az említett felvonulás március 29-én volt, és 15-e előtt a karhatalmisták vonultak fel. Máshol az olvasható, hogy 14-én a karhatalmisták és a munkásörök együtt meneteltek.²⁶ Megint más valaki szerint 30-án volt felvonulás. Ezekben a napokban egyébként az országban több helyen rendeztek hasonló demonstrációt a munkásörök, Csepelen például március 12-én, Tatabányán pedig 15-én.

A budapesti nagygyűlés.

A visszaemlékezések bizonytalanságának az is lehet oka, hogy március 29-én az Magyar Szocialista Munkás Párt MSZMP négy budapesti helyszínén tartott nagygyűlést. A pártvezetés ragaszkodott ahhoz, hogy sem a helyszínek, sem pedig az időpontok ne jelenjenek meg előre a sajtóban, a szervezőmunka kizárólag a pártszervezetekben történjék. MAROSÁN György személyesen adta utasításba: ezeken a nagygyűléseken a munkásörök biztosítsák a rendet. Ezután alakult ki az a hagyomány, hogy a május 1-i felvonulásokon is a munkásörök gondoskodjanak a rendről.²⁷

A Munkásőrség törzsparancsnokát, Halas Lajost, április 20-án nevezte ki a kormány országos parancsnokká. Május végére elkészült a testület ideiglenes működési szabályzatának tervezete, amelyet véleményezett a Belügyminisztérium, a Honvédelmi Minisztérium, az Igazságügy Minisztérium és a Legfelsőbb Ügyészség.

A RÉVÉSZ László karnagy vezette Központi Férfikar augusztus 19-én mutatkozott be a közönségnek a Városligetben.

A munkásörök október 22-e és november 8-a között állandó készenlétben voltak, fokozott készséget tartottak.

Miért kellett a Munkásőrség?

A Munkásőrség deklaráltan karhatalmi szervezet volt, ehhez a feladathoz járult még a 1970-es évek elejétől – amikor megkezdte munkáját a Magyar Néphadsereg Hátországi Alakulatok Parancsnoksága – a hátországvédelmi feladatok ellátása is. A munkásörök nem csupán demonstráltak, hanem a rendőrökkel közösen járőröztek, razziáztak, részt vettek a szétszórt fegyverek begyűjtésében, kivették részüket a termelőmunka beindításából s helytálltak a nagy árvízi károk felszámolásánál is. A pártvezetés számára szükség volt egy megbízható, közvetlenül a párt irányítása és ellenőrzése alatt álló fegyveres szervezetre. Ezt a feladatot az 1956 végén szervezett karhatalom nem tudta betölteni, hiszen eleve ideiglenesnek tekintették, 1957 nyarán megszűnt a maradványa pedig – a Forradalmi Honvéd Tiszti Ezred is – befejezte tevékenységét decemberben. A kérdésre, hogy miért kellett a Munkásőrség, talán MAROSÁN György válaszolt a legtömörebben 1957 februárjában, a honvédtiszteknek tartott politikai tájékoztatóján: „Az Önök kezébe a külső és a belső ellenség ellen adták a fegyvereket. Ez a fegyveres erő csődöt mondott. (...) Magukat a legnagyobb, és legigazságosabb kritika azzal érte, hogy létre kellett hoznunk a Munkásőrséget.”²⁸

Jegyzetek:

¹ SZEREDA – SZTIKALIN 92. p.

² GÁL – HEGEDŰS B. – LITVÁN – RAINER (szerk.) 31–32. p.

³ GYÖRKEI – HORVÁTH: 9. p.

- ⁴ Loc. cit.
⁵ MAO: 83–84. p.
⁶ FÖLDES: 237. p.
⁷ SZÜCS. 71–73. p.
⁸ NÉMETHNÉ – SIPOS
⁹ Loc. cit. 55–85. p.
¹⁰ FÖLDES: op. cit. 258–259. p.
¹¹ V. ö. 9. sz.jegyzettel.
¹² 13/1957. NET. r.
¹³ RÓDER: 44. p.
¹⁴ ÁCS – BOLGÁR – F. PINTÉR – SZABÓ
¹⁵ 3 075/1957. Korm. hat.
¹⁶ HALAS: 213. p.
¹⁷ Loc. cit.
¹⁸ Loc. cit. 213. p.
¹⁹ RÓDER: op. cit. 55. p.
²⁰ Loc. cit. 59. p.
²¹ Loc. cit. 97. p.
²² Loc. cit. 98. p.
²³ Loc. cit. 101. p.
²⁴ Loc. cit. 102. p.
²⁵ HALAS: op. cit. 219–221. p.
²⁶ GERÉB – HAJDÚ: 215. p.
²⁷ HALAS: op. cit. 221–222. p.
²⁸ MAROSÁN: 204. p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK és KISMONOGRÁFIÁK

- FÖLDES — FÖLDES László: *A második vonalban*. Budapest, 1984, Franklin-Kossuth könyvkiadó.
GERÉB – HAJDÚ — GERÉB Sándor – HAJDÚ Pál: *Az ellenforradalom utóvédharca 1956. XI.-1957.III.* Budapest, 1986, Kossuth-Szakra.
HALAS — HALAS Lajos: *Az R-Gárdától a Munkásőrségig*. Budapest, 1986, Kossuth – Zrínyi Katonai Kiadó.
MAO — MAO Ce-Tung: *A háború és a stratégia kérdései*. Peking, 1972, Idegen nyelvű könyvek kiadója.
MAROSÁN — MAROSÁN György: *A tanúk még élnek*. Budapest, 1989, Hírlap kiadó vállalat. /Tabu könyvek./
RÓDER — RÓDER László: *Született a párt és a nép bizalmából*. Budapest, 1986, Reflektor Kiadó.
SZÜCS — SZÜCS Miklós: *Ezredes voltam 1956-ban a vezérkarban*. Budapest, 1989, Szabad Tér Kiadó.

DOKUMENTUMGYŰJTEMÉNY

- SZEREDA – SZTIKALIN — Vjacseszlav SZEREDA – Alekszandr SZTIKALIN (szerk.) *Hiányzó lapok 1956 történetéből, dokumentumok a volt SZKP KB levéltárából*. Budapest, 1993, Zenit könyvek – Zrínyi Katonai Kiadó.
GÁL – HEGEDŰS – LITVÁN – RAINER — GÁL Éva – HEGEDŰS B. András – LITVÁN György – RAINER M. János (szerk.): *A „Jelcin-dosszié”. Szovjet dokumentumok 1956-ról*. Budapest, 1993, Századvég kiadó – 56-os Intézet.
GYÖRKEI – HORVÁTH — GYÖRKEI Jenő – HORVÁTH Miklós (szerk.): *Szovjet katonai intervenció 1956*. Budapest, 1996, Argentum kiadó.
NÉMETHNÉ – SIPOS — NÉMETHNÉ VÁGYI Karola – SIPOS Levente (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkás Párt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei*. I. köt. 1956. november 11.-1957. január 14. Budapest, 1993, Intera Rt.
ÁCS – BOLGÁR – F. PINTÉR – SZABÓ — ÁCS György – BOLGÁR Imre – F. PINTÉR Anna – SZABÓ Zsuzsa (szerk.): *Huszonöt esztendő acélszürkében. Képek a Munkásőrség életéből 1957-1982*. Budapest, 1982, Kossuth Könyvkiadó – Zrínyi Katonai Kiadó.

JOGSZABÁLYOK

- 13/1957. NET. r. — 13/1957. NET. r. a munkásőrségről.
3 075/1957. FMPK. hat. — 3 075/1957. FMPK. hat. a Munkásőrségről.

Technikai rövidítések:

- FMPK. = Forradalmi Munkás Paraszt Kormány
hat. = határozat
NET = Népköztársaság Elnöki Tanácsa
r. = rendelet